

Методичні рекомендації щодо створення та оформлення методичних розробок

СПЕЦИФІКА ТЕМАТИКИ МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методична діяльність і відповідно методична література має на меті впровадження єдиних системних засад та технологій. Відповідно створення методичної літератури має торкатися таких питань: науково-методичне забезпечення організації навчально-виховного процесу, у т.ч. методика та організація проведення теоретичного, практичного навчання та виробничої практики; організація методичного супроводу навчального процесу; узагальнення і трансляція передового міжнародного та вітчизняного досвіду з питань організації навчально-виховного процесу.

ВИДИ І КЛАСИФІКАЦІЯ НАУКОВИХ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ВИДАНЬ.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАПИСАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Видання – це документ, призначений для поширення інформації, що пройшов редакційно-видавничу обробку, самостійно оформлений, має вихідні відомості. Існують друкарські (отримані друкуванням або тисненням, поліграфічно самостійно оформлені) та видання на електронних носіях.

У навчальному закладі основні видання – це навчальна та наукова література.

За довгий час існування виявила себе і утвердилася особлива модель системи навчальних видань, яку умовно можна розділити на 4 групи:

- програмно-методичні видання (навчальні плани і навчальні програми);
- навчально-методичні видання (методичні рекомендації, керівництво, що містить матеріали з методики викладання навчальної дисципліни, вивчення курсу, виконання курсових і дипломних робіт);
- повчальні (підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, конспекти лекцій) ;
- допоміжні (практикуми, збірки задач і вправ, хрестоматії).

Осторонь стоять наукові видання, забезпечуючи науковим матеріалом навчальний процес.

КЛАСИФІКАЦІЯ (ГРУПИ) НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ

Програмно-методичні (спрямовані на організацію навчального процесу і управління ним).

Навчальний план

Навчальна програма

Навчальні чи повчальні (основні засоби навчання, головне джерело науково-дисциплінарних знань).

Підручник

Навчальний посібник

Конспект лекцій

Курс лекцій

Допоміжні (допомагають закріпити навчальний матеріал на прикладах і задачах, сприяють засвоєнню теоретичного курсу).

Практикум

Хрестоматія

Збірка задач і вправ

Навчально-методичні (включають матеріали з методики викладання, вивчення курсу, контрольних робіт, організації самостійної роботи).

Методичні вказівки

Методичні рекомендації

Навчальний план – навчально-програмне видання, що визначає форми і види навчання; порядок, послідовність і терміни теоретичних, практичних і лабораторних занять, семінарів, самостійних робіт, заліково-екзаменаційних сесій.

Навчальна програма – навчальне видання, що визначає зміст, обсяг і вимоги до вивчення певного навчальної дисципліни, курсу, предмету відповідно до вимог державних стандартів освіти та навчальних планів. Регламентує як діяльність педагога, так і навчальну роботу студентів.

Примітка. Навчальна програма може містити необхідні пояснення і коментарі.

Підручник – навчальне видання, що містить систематичний виклад навчальної дисципліни, курсу, предмета відповідно до офіційно затвердженої або експериментальної навчальної програми і офіційно затверджене як даний вид видання. Це основний матеріал з конкретної

дисципліни і є обов'язковим для засвоєння. Зміст підручника повинен повністю розкривати програму з конкретної дисципліни. Назва підручника також повинна відповідати назві дисципліни.

У системі засобів навчання, які містять в собі всю основну навчальну інформацію і сприяють організації процесу її засвоєння, найважливіша роль належить підручнику, практика створення якого має певні принципові відмінності щодо змісту побудови, мови, художнього оформлення та поліграфічного виконання. Сучасний підручник із спецдисциплін являє собою інформаційну модель науково-технічних знань та соціального досвіду практичної діяльності у відповідній галузі виробництва, враховуючи при цьому можливості свого споживача – студента, слухача, учня.

Навчальний посібник – навчальне видання, яке частково або повністю замінює або доповнює підручник у викладі навчального матеріалу з певної дисципліни, курсу, предмета або окремого їх розділу і офіційно затверджене як даний вид видання. На відміну від підручника посібник може включати не тільки апробовані, загально визнанні положення і знання, але і різні думки з тієї чи іншої проблеми. У випадку включення нової дисципліни до навчальних планів чи програм існує практика видання спочатку навчального посібника з подальшим виданням на базі апробованого матеріалу підручника.

До навчальних посібників належать також курси лекцій, робочі зошити.

Методичний посібник – навчальне видання, яке окрім викладу систематизованого навчального матеріалу містить матеріал з методики викладання, вивчення навчальної дисципліни (її розділу, частини).

Навчальний посібник до практичних занять – навчальне видання з описом проведення практичних, лабораторних, семінарських занять.

Практичний посібник – навчальне видання, яке містить навчальну інформацію у вигляді ілюстративно-наочних матеріалів, що сприяють вивченню і викладанню дисципліни, курсу, предмета, засвоєнню змісту та набуттю певних вмінь та навичок.

Курс лекцій – навчально-теоретичне видання, яке повністю висвітлює зміст навчальної дисципліни і відображає матеріал, наданий певним викладачем.

Конспект лекцій – навчально-теоретичне видання, яке у компактній формі відображає матеріал курсу, наданого певним викладачем.

Хрестоматія – навчальне видання, що містить наукові, історичні, літературно-художні і інші твори або їх частини, як складові об'єкту вивчення відповідно до офіційно затвердженої навчальної програми певної навчальної дисципліни.

Робочий зошит – навчальний посібник, який сприяє самостійній роботі студентів щодо засвоєння навчального предмету/дисципліни і містить особливий дидактичний апарат.

Практикум – навчальне видання, що містить практичні завдання і вправи, які сприяють опануванню набутих знань і вмінь, їх систематизації та узагальненню, перевірці якості їх засвоєння (різновидом практикумів є збірники задач і вправ).

Задачник – практикум, що містить навчальні задачі.

Збірка задач (вправ) – навчально-практичне видання, що містить задачі (вправи) і відповіді до них в обсязі певного курсу (або його розділу).

Лабораторний практикум – навчально-практичне видання, що містить опис лабораторних робіт, завдання і методичні рекомендації щодо їх виконання в обсязі певного курсу (або його розділу).

Примітка. Лабораторний практикум також може містити і теоретичну частину.

Методичні рекомендації (розробки) – навчально-методичне видання, що містить матеріали з методики самостійного вивчення або практичного засвоєння студентами (учнями) навчальної дисципліни; матеріали по підготовці до перевірки знань або включає тематику робіт і методичні вказівки щодо їх виконання а також список літератури, яка рекомендується.

Методичні рекомендації викладачам – навчально-методичне видання, що містить рекомендації з методики викладання навчальної дисципліни або проведення практичних робіт.

Методичні вказівки – наукове або науково-популярне видання, що пояснює характер дій і пропонує певний порядок виконання студентами (учнями) конкретної навчальної роботи.

Монографія – наукове або науково-популярне видання одного або кількох авторів, що містить повне і всебічне дослідження однієї проблеми або теми.

Препринт – наукове видання, що містить матеріали попереднього характеру. Публікується для встановлення пріоритету і ознайомлення з цими матеріалами певного кола фахівців (до виходу у світ наукового журналу, в якому вони можуть бути розміщені).

Збірка наукових праць – наукове видання, що містить дослідницькі матеріали наукових установ, навчальних закладів або товариств.

Тези доповідей (повідомлень) наукової конференції, з'їзду, симпозіуму – наукова неперіодична збірка, що містить матеріали попереднього характеру: анотації, реферати доповідей і (або) повідомлень, опубліковані до початку конференції.

Матеріали наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) – неперіодична збірка, що видається за підсумками наукової конференції і містить доповіді, результати дискусій, рекомендації, рішення.

Науковий журнал – періодичне видання, що містить статті і матеріали про теоретичні дослідження, а також статті і матеріали прикладного характеру, призначені науковцям.

Залежно від цільового призначення розрізняють науково-теоретичні, науково-практичні і науково-методичні журнали. Науково-практичний журнал, що містить статті, матеріали, реферати з технічних наук, називається науково-технічним журналом.

Словник (словник-довідник), навчальний довідник, каталог – навчальне видання прикладного, практичного характеру, яке має систематичну структуру, містить впорядкований перелік відомостей про певну галузь знань або мовні одиниці.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ, ОФОРМЛЕННЯ, УКЛАДАННЯ ТА ВИДАННЯ НАУКОВОЇ І НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методична розробка – це видання, що розкриває форми, засоби, методи навчання, елементи сучасних педагогічних технологій або самі технології навчання і виховання стосовно конкретної теми уроку, теми навчальної програми, викладання курсу в цілому.

Методична розробка може бути як індивідуальною, так і колективною працею. Вона спрямована на професійно-педагогічне вдосконалення викладача або майстра виробничого навчання або якості підготовки по навчальних спеціальностях.

Методична розробка може бути:

розробкою конкретного уроку (заняття);

розробкою серії уроків;

розробкою теми програми;

розробкою приватної (авторської) методики викладання дисципліни/предмету;

розробкою загальної методики викладання дисциплін/предметів;

розробкою нових форм, методів або засобів навчання і виховання;

методичні розробки, пов'язані з новими навчальними спеціальностями, інтегрованими спеціальностями;

розробки, пов'язані з тематикою самоосвіти педагогів; і т.д.

До методичної розробки висуваються досить серйозні вимоги. Тому, перш ніж розпочати її написання необхідно:

- ретельно підійти до вибору теми розробки. Тема повинна бути актуальною, відомою педагогу, за даною темою у педагога повинен бути накопичений певний досвід.
- Визначити мету методичної розробки.
- Уважно вивчити літературу, методичні посібники, позитивний педагогічний досвід з вибраної теми.
- Скласти план і визначити структуру методичної розробки.
- Визначити напрями майбутньої роботи.

Приставаючи до роботи по складанню методичної розробки, необхідно чітко визначити її мету. Наприклад, мета може бути наступною: визначення форм і методів вивчення змісту теми; розкриття досвіду проведення уроків з вивчення тієї або іншої теми навчальної програми; опис видів діяльності педагога і студентів/учнів; опис методики використання сучасних технічних і інформаційних засобів навчання; здійснення зв'язку теорії з практикою на уроках; використання сучасних педагогічних технологій або їх елементів на уроках і т.д.

Загальні вимоги:

Відповідність навчальній програмі дисципліни, тобто Державному освітньому стандарту (зміст: знання і уміння, обсяг і порядок вивчення дисципліни). Зміст підручника повинен відповідати всьому переліку розділів навчальної програми, зміст керівництва до практичних занять – тематичному плану практичних занять в навчальній програмі.

Поновлення: один раз на 5 років – для навчальної літератури гуманітарного і соціально-економічного циклу дисциплін і один раз на 10 років – для навчальної літератури природничо-наукового і загальнопрофесійного циклів дисциплін.

Наступність і взаємоузгодженість навчальних видань для різних освітніх рівнів як усередині однієї дисципліни, так і між всіма дисциплінами навчального плану; дотримання принципу інтеграції фундаментальних і прикладних дисциплін.

Прикладний характер. В навчальній літературі повинна бути подана наукова інформація, дидактично оброблена для успішного засвоєння і орієнтована на професійну діяльність майбутнього фахівця.

Методи, методичні прийоми, форми і засоби навчання, що рекомендуються, повинні спиратися посиланнями на свій педагогічний досвід.

Методична розробка повинна враховувати конкретні матеріально-технічні умови здійснення навчально-виховного процесу.

Орієнтувати організацію навчального процесу у напрямі широкого вживання активних форм і методів навчання.

Методична розробка повинна розкривати питання «Як учити».

Повинна містити конкретні матеріали, які може використовувати педагог в своїй роботі (картки завдання, плани уроків, інструкції для проведення лабораторних робіт, картки-схеми, тести, різнорівневі завдання і т.д.).

Вимоги до змісту:

- Відповідність змісту методичної розробки темі і меті.
- Зміст методичної розробки повинен бути таким, щоб педагоги могли отримати відомості про найраціональнішу організацію навчального процесу, ефективність методів і методичних прийомів, форми викладу навчального матеріалу, використання сучасних технічних і інформаційних засобів навчання.
- Авторські (приватні) методики не повинні повторювати зміст підручників і навчальних програм, описувати явища і технічні об'єкти, що вивчаються, висвітлювати питання, викладені в педагогічній літературі. Матеріал повинен бути систематизований, викладений максимально просто і чітко.
- Мова методичної розробки повинна бути чіткою, лаконічною, грамотною, переконливою. Вживана термінологія повинна відповідати педагогічному (виробничому) тезаурусу.
- Самодостатність. Навчальна література повинна містити не тільки основну інформацію з дисципліни, але і додаткову, представлену в додатках: словник термінів, авторський довідник. В додатках стисло пояснюються основні і суміжні поняття, що зустрічаються в тексті, наводяться короткі історико-біографічні відомості про основні етапи розвитку дисципліни, про внесок в її розвиток вітчизняних і зарубіжних вчених. Це розширює межі навчальної книги, не перевантажуючи основний текст, і полегшує пошук необхідної для розуміння інформації в рамках даного видання. Обов'язкова наявність покажчиків (наочний, іменний), списку умовних скорочень і літератури, що рекомендується (за останні 5 років), включаючи адреси електронних ресурсів).
- Наочність. Текст повинен супроводжуватися схемами, малюнками і фотографіями, що полегшують сприйняття матеріалу, але не повторюють його.
- Наявність тестових завдань, ситуаційних і ін. задач.

Вимоги до якості інформації:

- Відповідність останнім досягненням науки і практики. Точність, достовірність і обґрунтованість відомостей, що наводяться. Міцність знань-умінь, необхідність застосовувати отримані знання вимагають засвоєння загальних принципів, а не наукових подробиць. Ось чому в навчальну літературу слід вводити нове тільки після того, як воно отримає достатнє обґрунтування, професійне визнання. Доказова база повинна містити достовірні, обґрунтовані відомості і не тільки позитивного, але і негативного досвіду, отриманого в результаті експерименту або професійної практики, для правильного вибору в майбутньому. Тому при складанні навчальних матеріалів слід дотримуватися єдиної структури викладу з включенням пояснень причинно-наслідкових зв'язків.
- Використання останніх класифікацій і номенклатури.
- Авторські (приватні) методики не повинні повторювати зміст підручників і навчальних програм, описувати явища і технічні об'єкти, що вивчаються, висвітлювати питання, викладені в загальнопедагогічній літературі.
- Матеріал повинен бути систематизований, викладений максимально просто і чітко.

Вимоги до стилю викладу:

- Рубрикація.
- Системність, послідовність і простота викладу.
- Чіткість визначень.
- Однозначність вживання термінів.
- Дотримання норм сучасної української мови.
- Виділення ключових позицій по тексту напівжирним шрифтом або іншим способом.